

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

FINANCIAL FIRMNESS OF BANKING SYSTEM OF UKRAINE AND ITS VALUE IS FOR DEVELOPMENT OF ECONOMY

Гладинець Н.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
Мукачівський державний університет

Копча С.І.

магістр,
Мукачівський державний університет

Ряшко Н.В.

магістр,
Мукачівський державний університет

У статті проведено аналіз індикаторів фінансової стійкості банківської системи України. Досліджено чинники, що впливають на фінансову стійкість банківської системи України. Обґрунтовано рекомендації підвищення фінансової стійкості банківської системи України. Виокремлено умови, дотримання яких сприятиме забезпеченню стабільності, надійності та фінансової стійкості банківської системи України. Окреслено заходи, спрямовані на вирішення проблем забезпечення фінансової стійкості банківської системи та створення передумов економічної стійкості і стабільного розвитку банківського сектору України.

Ключові слова: банківська діяльність, фінансова стійкість, показники фінансової стійкості банківської системи, комерційні банки, банківська система.

В статье проведен анализ индикаторов финансовой стойкости банковской системы Украины. Исследованы факторы, влияющие на финансовую стойкость банковской системы Украины. Обоснованы рекомендации повышения финансовой стойкости банковской системы Украины. Выделены условия, соблюдение которых будет способствовать обеспечению стабильности, надежности и финансовой стойкости банковской системы Украины. Очерчены мероприятия, направленные на решение проблем обеспечения финансовой стойкости банковской системы и создание предпосылок экономической стойкости и стабильного развития банковского сектора Украины.

Ключевые слова: банковская деятельность, финансовая стойкость, показатели финансовой стойкости банковской системы, коммерческие банки, банковская система.

Indicators of financial firmness of the banking system of Ukraine are analyzed in the article. Investigational factors which influence on financial firmness of the banking system of Ukraine. Recommendations for the increase of financial firmness of the banking system of Ukraine are grounded. Terms, the observance of which will be instrumental in providing of stability, reliability and financial firmness of the banking system of Ukraine, are selected. Outlined measures, directed on the decision of problems of providing of financial firmness of the banking system and creation of pre-conditions of economic firmness and stable development bank the sector of Ukraine.

Key words: bank activity, financial firmness, indexes of financial firmness of the banking system, commercial jars, banking system.

Постановка проблеми. Забезпечення фінансової стійкості банків – це необхідна умова ефективного функціонування економіки України, адже банк як комерційне підприємство зацікавлений у найбільш прибутковому вкладенні наявних грошових ресурсів. Прагнення до максимізації прибутків зумовлює вкладення коштів в операції, що мають підвищений ступінь ризику. Проте банк, здійснюючи певні операції, може зазнати ризику втрат та банкрутства.

Проблема забезпечення та підтримки фінансової стійкості банківської системи притаманна всім країнам та набула великого значення також для банківської системи України. Значною мірою це зумовлене специфікою розвитку вітчизняного банківського сектору, зокрема відносно нетривалим періодом його функціонування, а також необхідністю працювати в умовах підвищеного ризику, що пов'язано з економічною та політичною нестабільністю в державі. Саме тому роз-

робленням ефективного механізму управління банківською діяльністю задля забезпечення фінансової стійкості банків має бути ключовим завданням на всіх ланках банківської системи, як Національного банку України, так і кожного комерційного банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми забезпечення фінансової стійкості та надійності банківської системи завжди перебували в полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, оскільки фінансова стійкість банків та забезпечення їх ефективної діяльності є одними з найважливіших завдань як керівництва окремого банку, так і банківської системи загалом.

Необхідність забезпечення та підтримки на належному рівні фінансової стійкості банків пов'язана із формуванням певних критеріїв та обмежень у діяльності комерційних банків, які, зрештою, впливають на кожний комерційний банк та банківську систему загалом. Значний внесок у дослідження проблем забезпечення фінансової стійкості банків та банківської системи зробили В.В. Вітлінський, В.П. Пантелеєв, С.П. Халява, Н.М. Шелудько, Л.А. Ключко, С.А. Святко, Є.В. Склеповий, Л.Ю. Петриченко, Р.І. Шиллер, В.М. Кочетков та інші науковці. Наявність значної кількості опублікованих праць за цією тематикою свідчить про те, що окреслені питання заслуговують на наукове визнання та застосування на практиці.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Високо оцінюючи внесок дослідників у вирішення проблем забезпечення фінансової стійкості банківської системи, зауважимо, що окремі теоретико-методичні аспекти забезпечення фінансової стійкості банків залишаються недостатньо розробленими та потребують врахування специфічних загроз, що впливають на вітчизняний банківський сектор. Все це обумовлює необхідність подальших ґрунтовних досліджень управління фінансовою стійкістю комерційних банків як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в дослідженні наявних проблем та розробці адекватних сучасним реаліям шляхів і методів забезпечення фінансової стійкості банківської системи України, окресленні чинників підвищення стійкості комерційних банків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова стійкість банківської системи – це комплексна характеристика банківського сектору. Її можна розглядати з таких позицій:

- взаємозв'язок фінансової стійкості банківської системи з економікою загалом та її регіональними сегментами зокрема;
- органічне поєднання фінансової стійкості кожного комерційного банку з фінансовою стійкістю банківського сектору загалом;

– окрема банківська установа як комерційна структура, що має на меті отримання максимального прибутку.

Тобто фінансова стійкість – це комплексна характеристика усієї банківської системи та окремого банку як складового елементу цієї системи.

Н.І. Шаповська стверджує, що фінансову стійкість банку слід розглядати як сукупність внутрішньої та зовнішньої складових. Внутрішня фінансова стійкість банку – це такий стан, за якого забезпечується постійна платоспроможність, тобто банк гарантує виконання своїх зобов'язань перед клієнтами, а також має можливість прибутковим чином розвиватись і фінансувати власну діяльність в довгостроковій перспективі. Звідси випливає, що фінансова стійкість пов'язана зі структурою балансу банку, ступенем його залежності від кредиторів та інвесторів, умовами, на яких залучені та обслуговуються ресурси банку. Зовнішня фінансова стійкість банку відображає його соціально-економічну значущість для конкретного сегменту економіки (регіону, банківського сектору, країни) та впливає на його імідж і конкурентоспроможність в ринковому середовищі [1].

Фінансова стійкість банківської системи – це стан, за якого банківська система здатна задовільно виконувати такі функції, як ефективно й безперервне сприяння міжчасовому руху ресурсів; визначення й оцінювання майбутніх ризиків з прийнятною точністю та досить успішне управління ними; спокійне адсорбування несподіваних подій та шоків фінансової системи та реальної економіки. Виходячи з цього, до основних критеріїв фінансової стійкості банківської системи відносимо наявність механізму та інструментарію впливу центрального банку на характер і величину ризиків у банківській системі, а також систему управління ризиками та їх мінімізацію в банківській системі (пруденційні вимоги Базеля III); зростання банківського бізнесу та активізацію конкурентної боротьби; капіталізацію банківської системи. Під час розгляду категорії фінансової стійкості банківської системи треба враховувати критеріальні ознаки, які ініціюються як з боку регулятора, так і з боку самих банків [2, с. 7].

Фінансову стійкість та надійність банківського сектору визначає дотримання економічних нормативів, що регламентують банківську діяльність. У Законі України «Про банки і банківську діяльність» визначено, що «метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках» [3]. З огляду на зазначене визначені Національним банком України економічні нормативи є тими індикаторами, які дають змогу відстежувати зміни в діяльності кожного комерційного банку, вчасно виявляти ризики та загрози, а отже, своєчасно вживати до банків

певних коригувальних заходів та заходів примусового впливу, спрямованих на вдосконалення поточної діяльності банків та їх фінансове оздоровлення. Регламентовані межі нормативних значень покликані сприяти надійному та ефективному функціонуванню банківського сектору.

Хоча загалом спостерігається задовільне значення встановлених економічних нормативів по банківській системі України, наявні неординарні випадки невиконання та недотримання нормативів окремими банками, а це може бути індикатором потенційної загрози втрати ліквідності та платоспроможності, отже, приводить до погіршення стійкості фінансового стану цих установ. Така ситуація збільшує кількість банків, віднесених Національним банком України до категорії проблемних, що є потенційною загрозою для безпеки та стабільності всього банківського сектору.

Фінансова стабільність та надійність банківської системи може визначатись також на основі таких критеріїв, як рівень достатності ліквідних

активів, рентабельність чистих активів, питома вага проблемних кредитів в обсязі чистих активів банків, співвідношення обсягу вкладених та залучених коштів, питома вага ліквідних коштів в обсязі чистих активів, співвідношення власного капіталу та зобов'язань банків, співвідношення високоліквідних коштів та поточних пасивів банків.

Міжнародний валютний фонд під час розрахунку фінансової стійкості пропонує власну методологію, що передбачає розрахунок показників достатності капіталу, якості активів, прибутку та рентабельності, ліквідності, чутливості до ринкового ризику. Рекомендовані МВФ індикатори фінансової стійкості дають уявлення про ринки, на яких здійснюють свою діяльність фінансові установи, а також дають змогу проводити оцінювання та контролювання сильних сторін і вразливих місць банківської системи з метою підвищення її фінансової стійкості, зокрема зниження ймовірності краху банківської системи [4].

Таблиця 1

Основні індикатори фінансової стійкості банківської системи України

Показники		2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік*
I1	Співвідношення регулятивного капіталу та зважених за ризиком активів	18,26	15,60	12,31	12,69	15,27
I2	Співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня та зважених за ризиком активів	13,89	11,21	8,30	8,96	11,53
I3	Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу	30,65	61,07	129,02	89,37	82,25
I4	Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів	12,89	18,98	28,03	30,47	56,44
I5	Співвідношення кредитів за секторами економіки та сукупних валових кредитів					
	Резиденти	98,72	96,05	94,54	95,92	94,24
	Депозитні корпорації	1,99	1,14	0,72	0,49	0,27
	Центральний банк	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Інші фінансові корпорації	2,05	2,38	1,49	1,11	1,10
	Сектор загального державного управління	0,63	0,46	0,32	0,14	0,10
	Нефінансові корпорації	73,48	72,42	75,29	78,55	76,87
	Інші сектори-резиденти	20,57	19,65	16,72	15,63	15,90
	Нерезиденти	1,28	3,95	5,46	4,08	5,76
I6	Норма прибутку на активи	0,24	-4,26	-5,54	-12,47	-0,05
I7	Норма прибутку на капітал	1,68	-35,01	-65,51	-122,17	-0,42
I8	Співвідношення процентної маржі та валового доходу	58,56	48,46	39,00	45,94	50,69
I9	Співвідношення непроцентних витрат та валового доходу	65,95	59,85	54,40	60,91	60,29
I10	Співвідношення ліквідних активів та сукупних активів	20,63	26,40	33,00	48,53	53,16
I11	Співвідношення ліквідних активів та короткострокових зобов'язань	89,11	86,14	92,87	92,09	97,47
I12	Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті та капіталу	6,94	31,69	136,03	118,88	89,08

* дані наведено за III квартал 2017 року

Джерело: [5]

Як видно з табл. 1, показники фінансової стійкості банківської системи України вказують на вразливість вітчизняних банків до зовнішніх та внутрішніх ризиків і загроз. Свідченням цього може слугувати тенденція до зниження показників співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів, а також співвідношення регулятивного капіталу I рівня до зважених за ризиком активів. Ці показники вказують на проблему низького рівня капіталізації комерційних банків, що знижує рівень надійності банків в довгостроковій перспективі.

Індикаторами проблем вітчизняної банківської системи можуть слугувати також показники, що характеризують ризикованість кредитного портфеля банків, зокрема співвідношення недіючих кредитів та капіталу й співвідношення недіючих кредитів та сукупних валових кредитів. Суттєве зростання цих показників у 2014–2016 роки порівняно з попередніми роками свідчить про серйозні проблеми забезпечення та підтримки якості кредитного портфеля, а також непередбачувану агресивну кредитну політику банків.

Зниження рівня фінансової стійкості комерційних банків має об'єктивне підґрунтя, яке складають значна вразливість банківської системи, недовіра клієнтів до банків, високі ризики кредитування, низький рівень капітальної бази банківської системи, нестабільна ситуація на валютному ринку, проблеми рефінансування банківського сектору, політичне втручання у діяльність банківської системи тощо.

В цьому аспекті важливе завдання як на рівні окремого банку, так і всієї банківської системи полягає в підвищенні рівня фінансової стійкості, надійності та стабільності банківської установи.

Як зазначають О.В. Дзюблюк та Р.В. Михайлюк, загальноекономічну стійкість комерційного банку, зокрема фінансову, забезпечують урівноваженим і збалансованим зростанням основних позитивних параметрів (статутного капіталу, резервів, активів, рівня ліквідності, платоспроможності та прибутковості) та зниженням негативних параметрів (ризиковості, неякісних проблемних активів, нерівноваженості між активами і пасивами) відповідно до визначених тактичних та стратегічних цілей функціонування комерційного банку. Це унеможливує виникнення невідновлених станів та диспропорцій у системі показників його діяльності та створює можливість банку витримувати вплив негативних факторів, ефективно, без суттєвих змін функціонувати в умовах динамічного середовища та внутрішніх трансформацій [6, с. 37–38].

Висновки. З метою забезпечення фінансової стійкості комерційні банки повинні особливу увагу приділяти проблемам забезпечення ліквідності активів та ефективного управління пасивами, оскільки фінансову стійкість можна розглядати як функцію ліквідності та прибутковості, що базується на збалансованій структурі активів та пасивів. Великого значення набуває забезпечення довіри суспільства до банківської системи, оскільки рівень довіри впливає на комерційну стійкість банків.

Таким чином, основними завданнями розвитку банківської системи України на найближчу перспективу є забезпечення фінансової стійкості та стабільності, підвищення якості та ефективності діяльності комерційних банків, удосконалення управління банківською ліквідністю, підвищення рівня довіри до банківської системи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шпаковська Н.І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2013. № 3. С. 100–105.
2. Зверяков М.І., Коваленко В.В. Формування системи індикаторів фінансової стійкості банківської системи. Фінанси України. 2012. № 11. С. 1–11.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-14 зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
4. Показатели финансовой устойчивости. Руководство по составлению. Вашингтон, округ Колумбия, США: Международный Валютный Фонд, 2007. URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fsi/guide/2006/pdf/rus/guide.pdf>.
5. Статистика індикаторів фінансової стійкості. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575.
6. Дзюблюк О.В., Михайлюк Р.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2009. 316 с.